

Obljetnica istraživanja Jame kod Rašpora / Abisso Bertarelli / Žankana jama - 100 godina svjetskog dubinskog rekorda i pogibije Blaža i Karla Božića

Dalibor Reš

Speleološka udruga Estavela, Kastav

Dva dana uoči 100. godišnjice istraživanja Jame kod Rašpora, 23. kolovoza 2025. godine u 11 sati prije podne, na mjesnom groblju, nakon jutarnje kišice, međunarodni tim speleologa okupio se kako bi odao počast poginulim pomoćnicima istraživanja Jame kod Rašpora, Karlu i Blažu Božiću, stanovnicima mjesta Rašpor.

Ideju za ovu međunarodnu manifestaciju inicirali su članovi Commissione Grotte Eugenio Boegan (CGEB), Gruppo Grotte Associazione XXX Ottobre (AXXXO) iz Trsta, nasljednici prvih istraživača Jame i Silvio Legović iz Jame Baredine kraj Poreča. Tijekom Skupštine Hrvatskog speleološkog saveza u proljeće 2025. godine, pod točkom dnevnog reda vezanom uz manifestaciju 100. godišnjice istraživanja Rašpora, koju Savez obilježava objavom knjige, Silvio napominje o svojim i nakanama tršćanskih speleologa o obilježavanju velike godišnjice postavljanjem spomen-obilježja stradalim Božićima u Jami kod Rašpora, te izložbu informativnih plakata koji dočaravaju prva istraživanja jame u prostorima Jame Baredine. Već prije 15 godina ista je grupa speleologa u istom prostoru organizirala 85. godišnjicu istraživanja jame. Hrvatski speleološki savez uključio se u organizaciju ove međunarodne

manifestacije, za svjetsku speleologiju važnog povijesnog trenutka dostizanja svjetskog dubinskog rekorda, kao i tragedije koja je odnijela dva mlada života niz vertikalnu u smrt.

Zbog toga što je Jama pod zaštitom „Natura 2000“, nije bilo moguće podržati inicijalnu ideju postavljanja memorijalne table u Božićevoj dvorani u samom speleološkom objektu, te smo se svi složili da je groblje u Rašporu najbolje mjesto za takvu namjenu. U suradnji s Brankom Božićem i načelnicom općine Lanišće ishodovana je dozvola za postavljanje table na vanjskome zidu mjesnoga groblja. S općinom je odmah uspostavljena odlična suradnja. Načelnica Roberta Medica podržala je inicijativu i u znak dobrodošlice ponudila sudjelovanje i pomoć oko organizacije događaja. U suradnji općine i JU Park prirode Učka uređen je okoliš groblja i iskrčen pristup ulazu u Jamu. Za uređenje okoliša najviše su zaslužni Vili i Vinko Božić mještani Rašpora, Haris Vojniković iz SU Pula i rendžer PP Učka, a općina Lanišće za sudionike je osigurala okrepju.

Pokraj ulaza u tipično Čićko groblje, pokraj sela Rašpor i uz sam ulaz u Jamu kod Rašpora, speleolozi CGEB postavili su memorijalnu tablu u spomen na Karla i Blaža Božića. Iznad

pokrivene table koja je čekala svečanu komemoraciju, na zid je postavljena stara speleološka kaciga s upaljenom svijećom – opremom s kojom su prvi istraživači Rašpora odlazili u istraživanje podzemlja.

Pred grobljem se na ovoj manifestaciji skupilo 60-ak speleologa, od kojih 30-ak Tršćana, članova CGEB i AXXXO; zatim DiBatista i još četvero slovenskih, točnije ljubljanskih speleologa Društva za raziskovanje jam Ljubljana, istraživača Rašporske jame iz vremena 1968. i 1969., Branko Jalžić iz Zagreba, član SO HPD Željezničar, Hrvatskog biospeleološkog društva i Udruge Baštinik, istraživač Jame iz 1974. godine kad je Komisija za Speleologiju Hrvatskog planinarskog saveza organizirala prvu Hrvatsku ekspediciju, Silvio Legović i kolege iz SD Proteus, Poreč, Istra, također istraživači Rašpora iz perioda ranih 80-ih godina 20. stoljeća, Ivan Glavaš iz SU Spelunka, Ika, začetnik novih velikih sistematskih istraživanja s kraja 90-ih godina i Lovel Kukuljan, motor nastavka istraživanja od prvog desetljeća 2000-ih godina do danas. Ovaj povijesni komemorativni skup svojom prisutnošću podržali su još mnogi speleolozi iz Istre i s Kvarnera: SD Buje, SD Pula, SU Spelunka, SU Estavela, SD Gračišće, zatim Karlovčani iz SK

Ursus Spelaeus, te član HGSS stanica Pula. Uz šarenu ekipu speleologa Italije, Slovenije i Hrvatske, mnogih generacije istraživača ove jame i njihove djece, od predškolske dobi do gotovo 90-godišnjaka, obilježavanju su se pridružili i zainteresirani lokalni stanovnici pa je skup brojio ukupno 70-ak ljudi.

Nakon uvodnog govora dobrodošlice domaćina načelnice općine Lanišće Roberte Medica, Aldo Fedel, predsjednik CGEB-a održao je kratak govor o istraživanju i tragediji, u kojemu zahvaljuje na gostoprimstvu općini Lanišće i Hrvatskom speleološkom savezu, kako bi zajedno obilježili tragediju koja se dogodila 25. kolovoza 1925. godine. Slijedio je govor Paola Toffanin, predsjednika Societa Alpina delle Giulie, koji govori ukratko o utrci u istraživanju ove jame između CGEB i AXXXO, te o utrci u istraživanju. Slavlje svjetskog rekorda ugasila je tragedija gubitka dva života. Lovel Kukuljan pročitao je nakon svakog govora hrvatski prijevod tekstova. O važnosti jame i velikoj godišnjici govori Maurizio De Angelis, predsjednik AXXXO. Dalibor Reš, tajnik Hrvatskog speleološkog saveza, zahvaljuje trščanskim susjedima na inicijativi te svima prisutnima na dolasku. Jama kod Rašpora važna je trščanskim speleolozima zbog rekorda, slovenskima zbog potvrde vlastitih mogućnosti, iz istog razloga kao i hrvatskih, kojima je važna kao speleološki objekt na kojemu su mnogi učili te se pripremili za veće speleološke objekte. Fascinantna je veličina ove jame na koju su vezane tri speleološke države i činjenica da i nakon 100 godina nudi prostor za daljnja istraživanja. Govor je Silvio Legović simultano prevodio na talijanski jezik.

Nakon govora, simboličnim rezanjem vrpce, otkrivena je spomen-ploča stradalima Blažu i Karlu Božiću. Otkrivanje spomen-ploče simbolično je povjereno najmlađem i najstarijem prisutnom trščanskom speleologu: Aaronu Viezzoliju (18 godina, AXXXO) i Pinu Guidiju (87

godina, CGEB). Ova dva kluba u početku su paralelno istraživala jamu. Kad su postali svjesni da jama ima veliki dubinski potencijal, istraživanje je postalo nepoštena utrka koja je ostavila posljedice za ova dva velika trščanska kluba. Na dan komemoracije, 100 godina nakon započete svađe, po prvi se put ove dvije organizacije službeno mire zajedničkim rezanjem vrpce.

Zajedničkim istraživanjem jame uz sudjelovanje domaćina Dalibora Reša iz „Estavele” dodatno je savladan 100-godišnji raskol. Osim komemorativne vrijednosti skupa, postavljanja

table u čast poginulih pomoćnika, povijesne vrijednosti 100. godišnjice istraživanja tada najdublje jame svijeta, značajan je i ovaj trenutak prevladavanja razuma i mirenja dvaju klubova, nekadašnjih partnera posvađanih prije jednog stoljeća dok su istraživali upravo ovu jamu. Speleologija je poznata po tome da iziskuje mnogo timskoga rada te je svaka vrijedna ruka i glava bitna za bolje istraživanje i poznavanje krškog podzemlja. Zato im ovom prilikom čestitamo na važnom koraku. Jama koja je bila razlog svađe, nakon 100 godina postala je mjesto pomirbe.

Aarono Viezzoli, 18 godina, AXXXO i Pino Guidi, 87 godina, CGEB u znak pomirenja klubova zajedno otkrivaju spomen-obilježje Karlu i Blažu Božiću, poginulima tijekom istraživanja jame kod Rašpora 1925. godine. | Foto: Nerio Rockee Belić

Grupna fotografija pomirenih speleologa CGEB i AXXXO uz vodiča D. Reša u Božićevoj dvorani Jame kod Rašpora. | Foto: Dalibor Reš

Speleogalerija kod Jame Baredine, trenutak prije otvaranja izložbe. | Foto: Dalibor Reš

Nacrt Jame kod Rašpora. | Foto: Dalibor Reš

Djelić atmosfere s Lovelovog predavanja o jami kod Rašpora i najava knjige u prostoru speleogalerije kod Jame Baredine | Foto: Dalibor Reš

Međunarodna ekipa istraživača pregledala je povijesne grafite jame od ulaza do dna Božičeve dvorane, tj. do dna velike vertikale. U isto vrijeme Lovel Kukuljan, Venio Fabijančić i Natalija Malbašić dio Estavelinih speleologa odvaja se u „blic“ istraživanje koje je bilo završeno istu večer.

Nakon izlaska iz jame, speleolozi odlaze do Jame Baredine, gdje je Silvio Legović smjestio dio stranih i domaćih sudionika. Mješovita grupa talijanskih i hrvatskih speleologa uz razmjenu regionalnih vina i relativno uspješnu verbalnu komunikaciju u dobrom raspoloženju čeka sutrašnji nastavak programa.

U nedjelju, 24. kolovoza 2025. u 14:00 sati pred Jamom Baredine kod Gedići (Poreč), nastavljena je manifestacija. Cijeli kompleks Jama Baredine fascinantna je konglomerat turističko-edukativnog kompleksa koji daje širu sliku krša i speleologije te fantastično dopunjuje fascinantno podzemlje Jame Baredine. Na samome rubu kompleksa iza restorana, turističke jame, prvog muzejskog postava i iskopane jame, nalazi se izložbeni prostor i speleogalerija koja skriva izložbu koja će uskoro biti otvorena. Ulaz izložbenog prostora simbolički je preprečen komadom isluženog starog „statika“ iz Rašpora.

Otvaranje izložbe najavio je Silvio Legović – Kawasaki uz domaći istarski *bend* koji je svojom glazbom privukao i dio znatizeljnih turista, posjetitelja turističkog kompleksa. Govorili su zamjenik gradonačelnika grada Poreča i predsjednik zajednice Talijana Ugo Mussiza, predsjednica turističke zajednice Tar-Vabriga Sanja Žužić, glavni čuvar prirode JU Natura Histrica Andrea Deklić (SD Underground), a onda su jučerašnje govore ponovili predsjednik Associazione XXX. Ottobre, Maurizio De Angelis, predsjednik Commissione grotte E. Boegan, Paolo Toffanin i predsjednik Hrvatskog speleološkog saveza Neven Šuica. Nakon govora predsjednici su zajedničkim snagama preuzeli isluženo uže iz Rašpora i otvorili pristup izložbi za stotinjak zainteresiranih sudionika, većinom speleologa iz Italije i Hrvatske.

Iza autohtonih kamenih zidova prostora Speleogalerije kod Jame Baredine otvorena je trščanska trojezična izložba banera koja kroz bogatstvo dokumenata, fotografija, ilustracija, nacrti i mnoštvo tekstova daje širi kontekst njihovih prvih godina istraživanja Jame. Speleološki savez postavio je izložbu

Sudionici otvaranja izložbe u Baredinama (predstavnici tršćanskih speleoloških klubova, Speleološkog saveza, Nature histrice, dogradonačelnik Poreča i Silvio Legović, domaćin te jedan od inicijatora skupa. Foto: Dalibor Reš

fotografija istraživanja Rašpora u posljednjih 20 godina. Izložen je impozantan aktualni nacrt hrvatskih istraživača koji se protezao preko cijeloga zida. Domaćin Legović izložio je povijesnu speleološku opremu, pa čak i neke dijelove ostataka speleološke opreme prvih istraživača Rašpora. Na izložbi je prezentirana i netom pronađena speleološka kaciga iz prezentirane Jame, također povijesni raritet. Uz navedeno, Lovel Kukuljan iz SU Estavela održao je bogato ali sažeto predavanje o istraživanjima te najavio knjigu o 100. godišnjici istraživanja Rašpora čiji je on glavni autor. Nakon prezentacije mnoštvo je uz proučavanje bogatstva izloženih

materijala i nacrtalo listalo besplatne primjerke domaće speleološke literature, razgovaralo i družilo se uz izvrsnu domaćinovu tradicionalnu istarsku maneštru od bobići. Tršćanski su speleolozi istovremeno prezentirali svoje autohtone gastronomske proizvode – prosciutto cotto i tipične deserte, a za stolom do njihovog nudila su se izvrsna istarska i talijanska vina, što je atmosferu prijateljstva i dijeljenja učinilo još posebnijom. Na skupu su sudjelovali speleolozi iz Commissione Grotte E. Boegan, Associazione XXX. Ottobre iz Trsta, SD Proteus, SU Pula, SD Gračišće, SD Underground, SU Spelunka, SU Estavela, SK Ursus spelaeus, SD

Karlovac, HBSD, Baštinik, SO HPD Željezničar i SO Velebit iz Hrvatske.

Svečana i komemorativna manifestacija koja je ujedinila sjećanje, istraživanje i suradnju talijanskih i hrvatskih speleologa, prisjećajući se mladih života ugašenih prije jednog stoljeća i slaveći nova otkrića koja su u ovoj jami usudmerostručila duljinu poznatih kanala privedena je kraju u prijateljskom ozračju.

Zahvaljujemo svim domaćim slovenskim i tršćanskim suradnicima, suorganizatorima, speleolozima i ostalim gostima koji su svojim sudjelovanjem ili prisutnošću ovaj događaj učinili svečanim. Rijetko je koja jama na ovoj planeti toliko bogata anegdota i važna speleolozima iz tri različite države kao Jama kod Rašpora. Nakon samo 100 godina od prvih istraživanja i tragedije, pred ulazom u jamu mnoge generacije istraživača bez granica zajedno su sudjelovale u postavljanju memorijalnog obilježja stradalima. Jama kod Rašpora dio je svjetske speleološke povijesti ali i ponosni predstavnik današnje speleologije. Ona i nakon 100 godina fascinira bogatom poviješću, svojom monumentalnošću i skrivenim prostorima koji i dalje mame speleologe na daljnja istraživanja.

Većina sudionika međunarodnog obilježavanja 100. obljetnice svjetskog rekorda i tragedije kod groblja i Jame. | Foto: Nerio Rockee Belić